

7 жовтня у Києві відкрилася фотовиставка Дмитра Купріяна «Катовані». Експозиція присвячена тим, хто був катований або побитий співробітниками української міліції.

Всього за 5 місяців фотограф відзняв 21 героя. Це мешканці Житомира, Запоріжжя, Донецька, Вінниці, Хмельницького, які постраждали через неправомірні дії співробітників міліції. «При всіх Президентах, при всіх міністрах МВС ситуація була однаковою - нічого не змінилося» - зазначає Дмитро Купріян.

Наскільки складно знайти цих людей? Адже після таких страшних подій ніхто не захоче афішувати свої «пригоди». За словами фотографа, перших двох героїв йому порадив адвокат, якому вже доводилося захищати в суді інтереси катованих. Дехто відразу відмовлявся від участі у проекті.

Фотограф об'їздив всю Україну. Він знімав своїх героїв у їхніх рідних містах та селах. Катовані постають у в'язниці, у звичайних побутових умовах, в місцях, де їм інкримінували злочини.

Однією з наймасштабніших у проекті є історія «пологівського маньяка». За злочини серійного вбивці Серія Ткача, який з 1980 по 2005 рік орудував на території Криму, Запорізької, Дніпропетровської та Харківської областей, безневинно засуджено було принаймні 10 чоловіків.

За неофіційними даними, жертвами Сергія Ткача стали понад 100 молодих жінок та дівчат. Маніяк мав досвід роботи у райвідділку внутрішніх справ, тому вирахувати його було нелегко. А слідчим тим часом потрібно було виконувати свою роботу. І за вбивства судили інших людей.

«Міліціонерам дуже вигідно не ловити маніяка, а по кожному випадку зловити якусь людину. Тобто не зв'язувати все у одну справу. І розслідувати кожну окрему справу, бо за кожну комусь зі слідчих дадуть підвищення» - зазначив фотограф.

Дмитро Купріян зі свого проекту виділяє справу Олександра Рафальського, якого затримали за звинуваченням в убивстві жінки.

«Коли він вже сидів у в'язниці, на нього «повісили» ще три вбивства. Справа дуже цікава тим, що на кожному кроці - жорстка фальсифікація доказів та нахабне підтасовування фактів. З 16 томів його справи, в кожному з яких приблизно по 400 сторінок, кількості просто зникли - вони не підходили під цю справу» - розповів

фотограф.

Дмитро Купріян зазначає, що безневинно засуджені герої його проекту вже після відбуття покарання влаштовують життя як можуть: працюють різноробами, охоронцями. Більшість із них намагаються очистити своє ім'я - надсилають свої справи у Євросуд з прав людини. Кількох героїв проекту офіційно визнали потерпілими від катувань у міліції і призначили перегляд їхніх справ.

Чому в Україні у справах про вбивство не призначають ДНК-експертизи?

Член Української Гельсінської спілки з прав людини, адвокат Олег Веремієнко зазначає, що відсоток розкриття злочинів в Україні складає понад 90%. Тому Україна в світі офіційно займає друге місце з розкриття злочинності. На першому місці країна, відповідний показник в якій складає 93-95%, - Росія.

“Ніколи не забуду як начальник Вишгородського РУ ГУ МВС України в Київській області в одному телеінтерв'ю впевнено рапортував журналістам, що у нього в районі взагалі 98% “розкриваності”! Але що в дійсності стоїть за цими показниками? Професіоналізм і дійсно розкриті злочини? Чим вищі показники – тим більше неправди в словах міліцейських генералів. В США і Західній Європі нормальним вважається показник розкриття злочинів на рівні 30-35%. Що у нас науки і технологій більше застосовується при розслідуванні злочинів?” – обурюється адвокат.

З початку 90-х в США була проведена національна реформа зі створення федерального банку ДНК всіх підозрюваних і підсудних. Проведення ДНК-експертизи – стало обов'язковою процедурою. З усіх місць вчинення злочину слідчі-криміналісти відбирали біологічні зразки волосся, нігтів, сліди крові тощо (все що може вивести на злочинців). Все це обережно упаковується у віск і потім проводиться експертиза, за результатами якої створюється банк даних.

В умовах існування банку даних ДНК теоретично не існувало б таких масштабних справ серійних маньяків-убивць, таких як Чикатило чи Ткач. В США їхня “діяльність” припинилася б дуже швидко, адже їхні сліди з місця злочину збиралися б у єдину базу, тому у них було б значно менше шансів скоїти щось подібне знову.

То чому в Україні у справах про вбивство не призначають ДНК-експертизи? Чомусь у нас проводять лише імунологічну експертизу, зокрема, слідів крові. В той час, коли розвинуті країни в обов'язковому порядку використовують на досудовому слідстві ДНК-експертизи...

“З експертизою по системі груп крові – АВО можна «гратися» тобто робити підтасовки, фальсифікації тощо. А з ДНК – не пограєшся, похибка складає одну шестимільярдну. Тобто немає стільки людей на землі!” – зазначає адвокат і пояснює, що така система не підходить українським правоохоронним органам, адже їм потрібна система, де вони будуть в ручному режимі визначати – кого відправити до в'язниці, а кого виправдати.

Правозахисник розповів про сумнозвісну «справу пономарів», учасники якої також стали героями фотопроєкту «Катовані». Справу про вибух у Свято-Покровському храмі Запоріжжя на початку серпня 2010 року «було розкрито за тиждень».

«Тільки те, як вони "розкривали" цей злочин, Антон Харитонов – підсудний – розповідав мені в деталях 4 години в Запорізькому СІЗО. Зокрема, як співробітники міліції обласного управління МВС в Запорізькій області 30 липня 2010 р. позбавляли його можливості зв'язатися з адвокатом та/або з мамою, братом; проводили нічні допити; не давали спати 3 доби без перерви; як його позбавляли води і їжі, а потім – примушували їсти із помийного відра; як знущалися – змушували співати «Миллион алых роз» разів п'ять, при цьому страшенно сміялися і знімали це на відео. В результаті Антон дав неправдиві свідчення проти себе та свого брата, а також колеги – Євгена Федорченка. Зараз їх тримають під вартою в СІЗО, ось уже 14 місяців! Дивно, як вони не взяли на себе ббивство Джона Кеннеді» – розповідає Олег Веремієнко.

Хто допоможе катованим відновити справедливість?

Наразі на розгляді у Європейському суді з прав людини від України знаходиться близько 12 тисяч заяв від України (із 80 тисяч справ з усієї Європи). Невелику частку заяв з України становлять саме скарги на катування та застосування недозволених методів ведення слідства. Невелику – тому що пройти всі інстанції в Україні не так просто.

Спочатку потрібно звертатися до прокуратури згідно зі статтею 97 Кримінально-процесуального кодексу України («Обов'язковість прийняття заяв і повідомлень про злочини і порядок їх розгляду»). Після отримання відмови у розслідуванні катувань в міліції потрібно принаймні двічі оскаржити небажання прокуратури розслідувати злочини співробітників міліції. Практика показує, що лише одиниці фінансово і морально можуть дійти до кінця і зібрати всі необхідні документи для Євросуду. Арештантам в сотні разів складніше це робити. Тим паче, якщо немає грошей на кваліфікованого адвоката.

«Мало хто знає, але Євросуд виділяє малозабезпеченим заявникам до 2000 євро допомоги на «legal aid» (на зарплату адвокатам, які ведуть цю справу в Євросуді, – це може тривати до 5 років). Грамотних і фахових адвокатів, які в змозі написати якісну і потужну скаргу до Євросуду – одиниці» – зазначає Олег Веремієнко.

Правозахисник розповів про справу ще одного катованого - Тамаза Кардави. Його катував чинний начальник міліції одного з райвідділів столиці. За словами адвоката, факт катувань було зафіксовано медиками - були всі потрібні медичні довідки про те, що відносно затриманого Кардави міліціонерами застосовувалось сексуальне насильство. Проте жоден «кат» не був притягнутий до відповідальності.

Олег Веремієнко проводив аматорське соціологічне опитування серед затриманих та інших адвокатів щодо того, як часто міліцією застосовуються катування і недозволені методи допиту. Згідно з результатами цього дослідження, кожен третій затриманий стає

об'єктом застосування недозволених методів ведення слідства. Змінити це може лише всебічна реформа кримінального судочинства.

Як вберегтися від катувань? Універсальні поради від правозахисника

- Коли ви спілкуєтесь з будь-ким із міліції, починаючи від офіцера ДАІ і закінчуючи дільничним міліціонером чи ППС – обов'язково просіть аби міліціонер пред'явив посвідчення. Перепишіть або запам'ятайте прізвище, ім'я, звання та підрозділ МВС - як правило це зменшує ризик свавілля відносно вас на 50%. У разі відмови міліціонера не спілкуйтеся з ним взагалі - ви йому нічим не зобов'язані.
- Ніколи нічого не підписуйте (особливо, не читаючи), не порадившись із вашим юристом та/або адвокатом. Це вбереже вас від багатьох неприємностей. Загалом, відмова щось підписати створює додаткові труднощі (треба шукати понятих, свідків тощо).
- Якщо вас викликають в міліцію "поговорити" - ніколи не можна йти туди самому. Потрібно порадитися з адвокатом, чи туди взагалі йти (нехай надсилають повістку).
- Якщо вас викликають у якості свідка – ви повинні знати, що можете наполягати на тому, аби під час бесіди в міліції з вами був присутній адвокат, якого запросили саме ви або хтось із ваших близьких.
- Якщо вас викликають на бесіду в п'ятницю вечері – шанси того, що до вас застосовуватимуть недозволені методи зростають в рази!
- Якщо вам повідомили, що ви затримані (ви "затриманий" саме з того моменту, коли не можете самостійно покинути райвідділ) і роз'яснили ваші права – скористайтеся ними! Зокрема, дуже корисними для вас стануть право зберігати мовчання (принаймні до приїзду адвоката), а також право не свідчити проти своїх рідних і близьких - ст. 63 Конституції України, наступне – право на один телефонний дзвінок. Повідомте батькам, дружині-чоловіку, другу, колезі про те, де ви знаходитесь, і що вам потрібна допомога. Попросіть найняти кваліфікованого адвоката. Не давайте жодних свідчень до приїзду вашого захисника. Все це дозволить вам в більшості випадків уникнути долі тих, кого катували.

Якщо вас катували...

- Потрібно звернутися до лікарів за медичною допомогою - викликати "швидку".
- Далі – зателефонувати знайомому адвокату і повідомити про те, що сталося. Він допоможе зібрати докази катувань і скласти заяву – скаргу до прокуратури.
- Сфотографуйте сліди побоїв на тілі на цифровий та плівковий (за змоги) фотоапарати, запишіть усе на відео. Все це стане доказами застосування відносно вас неправомірних дій співробітників міліції.

- Далі все це передається до прокуратури разом із заявою в порядку ст. 97 Кримінально-процесуального кодексу України. Прокуратура має надати правову оцінку дій “перевертнів” і винести відповідне рішення.

- В разі незгоди “відмовний” матеріал оскаржується в суді чи прокуратурі вищої інстанції. Практика показує, що суд в 90% таких випадків стає на бік скаржників.

Вінниця, 05.04.11. Довічно ув`язнений Олександр Рафальський тримає мішок із листами, які на його підтримку надходять з усього світу. Навіть під тортурами Рафальський не підписав жодної явки з повинною.

Тетяна Поляковська, фото Дмитра Купріяна, [УНІАН](#)